

تفاوت نایبان خاص و عام امام زمان (عج)

نیابت از جانب امام معصوم (ع) از واژگانی است که به ویژه بعد از غیبت دوازدهمین امام شیعه به طور جد مورد توجه قرار گرفت و آن حضرت، نوابی را برای ارتباط با جامعه معین نمودند.

نیابت از جانب امام معصوم (ع) از واژگانی است که به ویژه بعد از غیبت دوازدهمین امام شیعه به طور جد مورد توجه قرار گرفت و آن حضرت، نوابی را برای ارتباط با جامعه معین نمودند.

خیرگزاری حوزه، به منظور تبیین مفهوم نیابت و انواع آن، گزیده‌ای از این موضوع را به نقل از کتاب #171؛ مهدویت، پرسش‌ها و پاسخ‌ها؛ منتشر می‌کند.

منظور از نایب یا نواب چیست؟

نائب از ریشه لغوی #171؛ ناب ینوب نواب؛ است و به معنی نزدیک شدن، رجوع کردن و... می باشد، و به تناسب با همین معانی، اصطلاحاً به معنی جانشین و قائم مقام به کار رفته است؛ چرا که نایب و جانشین نیز به #171؛ منوب عن به؛ رجوع کرده و به او نزدیک تر است.

واژه نایب و جمع آن، نواب، مانند طالب که جمع آن طلاب می‌باشد، درباره سفرای اربعه عصر غیبت صغرا، استعمال شده است. لازم به ذکر است که تعبیر #171؛ نایب و نواب؛، مخصوص سفرای اربعه عصر غیبت صغرا است؛ چراکه نایب به معنای جانشین و قائم مقام به کار می‌رود و این معنا در مورد نواب اربعه، که به طور مطلق به عنوان نایب حضرت مهدی (ع) و جانشین او و تنها واسطه بین او و شیعیان بود، قابل صدق است؛ بر خلاف عصر حضور ائمه (ع) که با وجود ابواب و وکلا، شیعیان نیز با امام در ارتباط بودند، و از این رو برترین وکلای ائمه (ع) نیز نایب و جانشین و قائم مقام مطلق آنان محسوب نمی‌شدند.

نیابت چند نوع می‌باشد؟

همانطور که غیبت امام دوازدهم به دو مرحله غیبت صغرا و کبری تقسیم می‌شود، نیابت نیز دارای دو مرحله و دو گونه است: نیابت خاصه در غیبت صغرا و نیابت عامه در غیبت کبری.

منظور از نیابت خاصه چیست؟

نیابت خاصه آن است که امام، اشخاص خاصی را نایب خود قرار دهد و به اسم و با مشخصات معرفی کند، و هرکدام را خود آن حضرت و یا به وسیله نایب پیش از او، به مردم بشناساند. همانطور که امام حسن عسکری (ع) این کار را انجام داده و فرمود:

عمری و پسرش (عثمان بن سعید، نایب اول و محمد بن عثمان، نایب دوم) مورد اعتماد هستند. هرچه آن‌ها به تو برسانند از من می‌رسانند و آنچه به تو بگویند از جانب می‌گویند. (الغیبة شیخ طوسی، ص 360 ح 322)

بنابراین کسانی که در دوره غیبت صغرا، نیابت داشته اند و با اسم معرفی شده بودند، نایب خاص نامیده می شوند.

نیابت عامه آن است که امام(ع) ضابطه‌ای کلی به دست دهد، تا در هر عصر، فرد شاخصی که آن ضابطه، از همه جهت و در همه ابعاد بر او صدق می‌کند، نایب امام شناخته شود به نیابت از امام در امر دین و دنیا ولی جامعه باشد، البته این ضابطه کلی از احادیث بدست می‌آید. همان طوری که اسحاق بن یعقوب گوید: از محمد بن عثمان عمری درخواست کردم نامه ای را که مشتمل بر مسائل دشوار بود، به امام مهدی(عج) برساند و توقیعی به خط مولای ما صاحب‌الزمان چنین صادر شد:

و اما رویدادها و پیشامدهایی که در آینده روی خواهد داد، درباره آن مسائل به راویان حدیث ما رجوع کنید که آنان حجت من بر شما هستند و من نیز حجت خدا بر آنان هستم. « و اما الحوادث الواقعة فارجعوا الی رواة حدیثنا فانهم حجتی علیکم و انا حجة الله علیهم؛ (کمال الدین، ج2 ترجمه: منصور پهلوان، ص 237-238 ح4)

اما این که چطور فهمیده شود که چه کسی مصداق خارجی این حدیث است، در یک حریث دیگر ویژگی‌ها و صفات آن را مشخص شده است که امام صادق(ع) در این باره فرموده است:

هرکس از فقها، نفس خود را از گناه و محرمات نگهداری کند و دین خود را حفظ نماید و مخالف هوای خود و مطیع مولای خود باشد، کسی که فقیه نیست و قدرت استنباط ندارد باید از او تقلید کند. « و اما من کان فقیها صائنا لنفسه حافظا لدینه مخالفا لهواه مطیعا لاوامر مولاة فللعوام أن یقلدوه؛ (الاحتجاج، طبرسی ج2 ص456)

بنابراین طبق این حدیث نایب عام باید چهار شرط داشته باشد:

1- دوری از گناه

2- حفظ دین

3- مخالف هواهای نفسانی

4- مطیع بودن و اطاعت از خداوند و ائمه(ع)

بنابراین کسانی که این شرط را داشته باشند، نایب عام حضرت هستند و کسانی که بعد از دوره غیبت صغرا، یعنی از آغاز دوره غیبت کبری نیابت دارند، نایب عام نامیده می‌شوند.